

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

ANALIZA POSLOVANJA MANJŠE KMETIJE

Ljutomer, januar, 2018

TATJANA SOKOLIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tatjana Sokolič, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza poslovanja manjše kmetije, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Marc Mojco

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 ANALIZA ZUNANJEGA OKOLJA	2
1.1 Oblike kmetije	3
1.2 Plačila iz naslova ukrepov kmetijske politike in navzkrižna skladnost	4
1.3 Obdavčitev dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti.....	5
1.4 Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje kmetov	6
2 PREDSTAVITEV VZORČNE KMETIJE.....	6
3 ANALIZA KMETIJE PRLEKIJA	9
3.1 Osnovne predpostavke za kalkulacijo	10
3.2 Dejavnost po kulturah poljščin.....	11
3.2.1 Ajda.....	11
3.2.2 Pšenica.....	12
3.2.3 Ječmen.....	13
3.2.4 Koruza	14
3.2.5 Oljna ogrščica.....	15
3.2.6 Travnik	16
3.3 Dejavnost za živino in jajca	16
3.3.1 Mlado pitano govedo	17
3.3.2 Krava molznica.....	18
3.3.3 Prašičereja	19
3.3.4 Prodaja jajc	19
SKLEP.....	21
LITERATURA IN VIRI	22

KAZALO TABEL

Tabela 1: Kategorije, ki nastopijo v bilanci stanja	9
Tabela 2: Načrtovani prihodki za ajdo	11
Tabela 3: Načrtovani stroški pri pridelavi ajde	12
Tabela 4: Načrtovani prihodki za pšenico	13
Tabela 5: Načrtovani stroški pri pridelavi pšenice	13
Tabela 6: Načrtovani prihodki za ječmen	14
Tabela 7: Načrtovani stroški pri pridelavi ječmena	14
Tabela 8: Načrtovani prihodki za koruzo	15
Tabela 9: Načrtovani stroški pri pridelavi koruze	15
Tabela 10: Načrtovani prihodki za oljno ogrščico	15
Tabela 11: Načrtovani stroški pri pridelavi oljne ogrščice	16
Tabela 12: Stroškovno mesto: Mlado pitano govedo	17
Tabela 13: Stroškovno mesto: pridelava mleka	18
Tabela 14: Stroškovno mesto: prašičereja	19
Tabela 15: Stroškovno mesto: jajca	20

KAZALO SLIK

Slika 1: Grafični prikaz mesečne bruto plače kmeta in zaposlenega v gospodarstvu v obdobju 2000–2006	3
Slika 2: Vzorec knjige prihodkov in odhodkov	8
Slika 3: Bilanca stanja kmetije na dan 31.12.2014	8

UVOD

Poslovni svet se vsakodnevno spreminja. Tako kot podjetja, tudi kmetije poslujejo v nekem naravnem in družbenem okolju. Z osamosvojitvijo Slovenije se je položaj kmeta in kmetijstva začel hitreje spreminjati. V devetdesetih letih so v Sloveniji prevladovali manjše družinske kmetije z več dejavnostmi na kmetiji, kot so poljedelstvo, živinoreja, vinogradništvo, sadjarstvo. Po vstopu v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU) se je postopoma uveljavljalo specializirano kmetovanje. Specializacija kmetij je nekaterim kmetijam prinesla boljši položaj na trgu in boljši zaslužek, druge pa postopoma vodila v opustitev kmetovanja. Stabilnost nihanja trga je prispevala k uveljavljanju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Dopolnilna dejavnost je zanimiva za majhne in srednje kmetije z do petnajst hektarov obdelovalne zemlje. Zaradi raznolikosti pokrajin v Sloveniji in omejene obdelovalne površine je širitev obratovanja in dodajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji edina rešitev za majhne ali srednje kmetije. Raven samooskrbe v Sloveniji je nizka.

Zaradi dinamike poslovanja in visokih investicij se kmetije težje odzivajo na hitre spremembe na trgu, ki postajajo vsakdanjik v poslovnem svetu. Temeljni cilj poslovanja kmetije je preživetje na trgu. Analiza poslovanja in poznavanje položaja na trgu je eden izmed prvih korakov k uspešnemu poslovanju (Pučko, 2008). To velja tako za podjetja, kot tudi za kmetije.

Namen zaključnega dela je podati objektivno oceno možnosti preživetja manjše kmetije in podati predloge za izboljšanje poslovanja kmetije. Cilj diplomskega dela je orisati podobo vsakdanjega delovanja kmetije in analizirati podatke o poslovanju po posameznih dejavnostih. Uporabljene so metode raziskovanja poslovnih subjektov, ki se priporočajo za lažje ugotavljanje poslovnega stanja proučevanega objekta – kmetije. Diplomsko delo temelji na analitičnem pristopu in podatkih na osnovi primarnih ustnih virov. Intervjuje sem opravila z dolgoletnimi kmetovalci, lokalno svetovalno službo in člani strojnega krožka. Preostali podatki so pridobljeni iz sekundarnih virov. Vključila bom kazalce, ki nazorno prikazujejo stanje okolja kmetije in dajejo smernice za prihodnje poslovanje kmetije.

V zaključni nalogi bom najprej v prvem poglavju analizirala okolje vzorčne kmetije. V drugem poglavju bom predstavila značilnosti vzorčne kmetije, v tretjem poglavju pa bom analizirala njeno poslovanje po posameznih dejavnostih. Nalogo bom zaključila z sklepnim poglavjem.

1 ANALIZA ZUNANJEGA OKOLJA

Analizo izvajam sistematično in večstopenjsko. Začela bom z zunanjim okoljem in v naslednjem poglavju nadaljevala z analizo po dejavnostih kmetije. Panoga kmetijstvo po Standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD lestvica) spada v oddelek A pod veja 1.5 mešano kmetijstvo.

Celotna kmetijska panoga prispeva k bruto domačemu proizvod nekaj več kot 3 % letno in zaposluje nekaj več kot 10 % aktivnega prebivalstva (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, v nadaljevanju MKGP, Za razvoj podeželja, 2013). Vendar je pomen panoge mnogo večji, kot kažejo ti statistično podatki. Kmetijska panoga ima poslovni multiplikator, saj iz te panoge pridobivajo mnoga različna podjetja svoje surovine ali polizdelke.

Povprečna kmetija v Sloveniji obsega šest in pol hektarja površin, z omejenimi možnostmi obdelovanja. Redijo v povprečju 5,9 glave živine. Povprečna starost gospodarjev je 58 let. Struktura rabe kmetijskih zemljišč si v povprečju sledi: 59 % trajnih travnikov in pašnikov, 36 % njiv in vrtov, 5 % trajnih nasadov. Predelujejo v povprečju 56 % žita, 30 % zelene krme in 9 % industrijskih rastlin (Statistični urad Republike Slovenije, v nadaljevanju SURS, 2010).

Intervjuvanci iz Svetovalne kmetijske službe Križevci ugotavljajo, da se za rejo živine iz leta v leto odloča manj kmetov. Porast reje je opazen le v obdobjih subvencioniranja reje določene živali. Takšen primer je bil eden izmed zadnjih ukrepov za dobrobit živali v prašičereji.

Povprečna kmetija v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) ima 1,4 traktorja s povprečno starostjo okoli 20 let. V letih od osamosvojitve Slovenije do sedaj, se število delavno aktivnega prebivalstva na kmetiji zmanjšuje. Kmetje so vse starejši, kar se odraža tudi v več delovnih nesrečah na kmetijah in v gozdu (SURS, 2010). Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano z razpisi spodbuja zelena delovna mesta in spodbuja mlade, da ostanejo na kmetijah (MKGP, 2016).

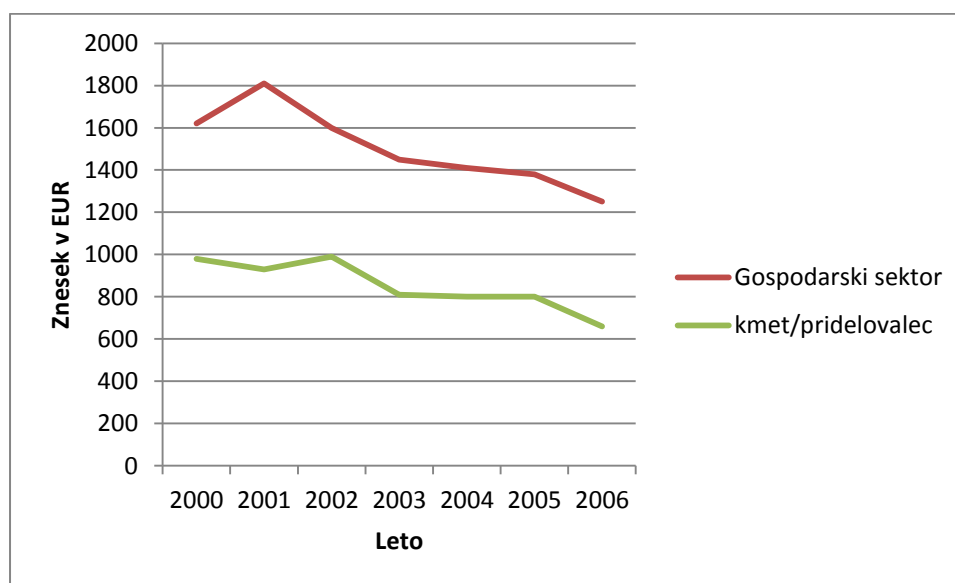
Kmetijstvo velja za neprilučno gospodarsko panogo. Investicije so velike, predvideni dohodek pa izrazito tržno niha s stalno periodiko. Statistično gledano prodajne cen kmetijskih proizvodov, na primer koruze, pšenice, mleka, goveda, od leta 2006 naraščajo v povprečju za šest odstotkov letno. Glede na nabavne cene na primer maziv, gnojil, veterinarskih storitev, semen, energentov, vzdrževalnih in drugih storitev, prodajne cene rastejo počasneje (Kmetijski inštitut, 2008). Predvsem energenti so v kmetijstvu velik strošek (SURS, 2016).

Kmetijska panoga ima izrazito periodiko obratovanja, saj je vezana na letne čase, z izjemo zelenjadarstva v rastlinjakih. Pomemben dejavnik je vreme in podnebne spremembe. Na

primer, pojavi toče, poplav, suše vplivajo na kvaliteto pridelka. Na kvaliteto so vezani prihodki oziroma cena odkupa pridelka, izdelka, živali.

Slika 1 prikazuje primerjavo gibanja mesečne bruto plače kmeta in zaposlenega v gospodarstvu v obdobju 2000 – 2006. Razvidno je, da so se v obeh sektorjih mesečne bruto plače nižale skoraj celotno obdobje in da se je razlika v mesečni bruto plači v tem obdobju povečala iz slabih 40 % na skoraj 50 %.

Slika 1: Grafični prikaz mesečne bruto plače kmeta in zaposlenega v gospodarstvu v obdobju 2000–2006

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Primerjalna študija Evropskega kmeta z gospodarstvom: http://www.zarazvojpodezelja.si/publikacije/publikacije_docs/01_OS KP.pdf, 2005.

Dodatna dejavnost na kmetiji je lahko edina možnost za povečanje neto zaslužka. Zavedati se moramo vedno večje rasti prebivalstva, podnebnih sprememb in pomena varne hrane. Varna hrana je še edina tržna niša za manjše lokalne pridelovalce. EU je z leti postala neto izvoznica hrane, kar pomeni, da v panogi kmetijstva trg obvladujejo globalni proizvajalci, zadruga in podobne skupine.

1.1 Oblike kmetije

Dohodek kmetije izhaja ali iz kmetijske dejavnosti ali gozdarske dejavnosti. Z Zakonom o kmetijstvu (v nadaljevanju ZKme) je kmetija oblika kmetijskega gospodarstva na katerem se član/i gospodinjstva ukvarjajo z kmetijsko dejavnostjo (ZKme, Uradni list RS 71/11, 2011). Nosilca kmetijske dejavnosti in namestnika določijo člani gospodinjstva, kateri se vpiše v Register kmetijskih gospodarstev.

Kmetijsko gospodarstvo je lahko v oblikah, kot je samostojni podjetnih, agrarna skupnost, pravna oseba, društvo, izobraževalna skupnost, kmetija, ki ni pravna oseba. Za opredelitev kmetijskega gospodarstva je po Zakonu o dohodnini (Zdoh-2, Uradni list RS 13/11, 2007) pogoj minimalni skupni dohodek 200,00 evrov na kmetiji. Če ta prag ni dosežen, gospodinjstvo ne šteje za kmetijsko gospodarstvo. Tako gospodinjstvo lahko prodaja le svoje pridelane viške končnemu potrošniku, vendar se mora vpisati v poslovni register. Fizične osebe se vpišejo v davčni register, kot fizične osebe, ki opravljajo dejavnost na kmetiji. Dohodek je obdavčen kot dohodek iz dejavnosti.

Kmetijsko gospodarstvo vpisano v Register kmetijskih gospodarstev se vodi pod matično identifikacijska številko gospodarstva ali krajše KMG-MID in jo določi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Zkm-1, Uradni list RS 71/11, 2011). Ob registraciji in pridobitvi KMG-MID številke se vnese grafičen oris parcel gospodarstva ali grafična enota rabe kmetijskega zemljišča (v nadaljevanju GERK). Ena enota GERK-a je enaka enemu hektarju površine. Preko GERK orisa in lastniških pravic se izplačujejo subvencije iz naslova ukrepov za katere se odloči kmetija npr. ekološko ali intenzivno kmetovanje ipd. (Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, 2017).

1.2 Plačila iz naslova ukrepov kmetijske politike in navzkrižna skladnost

Vlada Republike Slovenije je z uredbo (Uradni list RS št. 17/2010, 5.3.2010) točno določila postopke administrativne integracije kmetijske politike. Pod okriljem Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano deluje Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja. Temeljne naloge agencije so:

- izvajanje ukrepov aktivne kmetijske strukturne politike,
- vzpostavitev in integracija administrativnega, kontroliranja sistema,
- izvajanje kontrole in revizije,
- zbiranje podatkov ukrepov kmetijske tržno cenovne politike,
- izvajanje notranje revizije,
- neposredna plačila iz naslovov ukrepov,
- postopki državne pomoči s področja kmetijstva in drugih postopkov (nepredvidljivih).

Plačila iz naslova kmetijske politike (oz. ukrepi kmetijske politike) se financirajo iz proračuna Republike Slovenije, občinskih proračunov, proračuna EU, namenskih dotacij in drugih. Plačila iz naslova kmetijske politike imajo več namenov: spodbujanje samooskrbe, ohranjanje strukture poseljenosti in obdelanosti podeželja, ohranjanje kvalitete obdelovalnih površin, trajna konkurenčnost in ohranjanje varstva okolja.

Obstaja več vrst plačil iz naslova kmetijske politike (ARSKTRP):

- **Neposredna plačila** – Plačila iz te skupine upoštevajo načela dobre kmetijske prakse, varstva okolja, dobrobit živali. Pogoji za pridobitev je izpolnjevanje pogojev navzkrižne skladnosti. Vsote neposrednih plačil so lahko vezane na žival, usmeritev kmetije ali pa so pospeševalne narave.
- **Kmetijsko okoljska plačila (KOP)** – V okviru Slovenskega kmetijsko okoljskega programa (SKOP) se izvaja enaindvajset pod-ukrepov, ki izboljšujejo in varujejo okolje (zemlja, voda, zrak), ohranjajo biotsko raznovrstnost in kulturno krajino (Natura 2000).
- **Plačila za območja z omejenimi možnostmi kmetovanja (OMD)** – Zavezujoča plačila za obdobje kmetovanja najmanj pet let na geografsko omejenem območju.

Proračunska izplačila iz naslova Evropskih finančnih skladov (programi ukrepov Skupne Evropske kmetijske politike) so iz (ARSKTRP):

- **Evropski sklad za ribištvo** – programi ribištva, mednarodne vode;
- **Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP)** – financirajo programe SKOP –KOP, OMD;
- **Evropski kmetijski jamstveni sklad (EKJS)** – financirajo enotna neposredna plačila na površine in živali;
- **Nacionalna sredstva** – pokrivajo ukrepe, ki se izvajajo ob nepredvidljivih dogodkih, komasacijah, ukrepi preventive. Financirajo se iz proračunov držav članic Evropske unije.

Pri uveljavljanju subvencij v kmetijstvu je potrebno upoštevati navzkrižno skladnost. Pomen navzkrižne skladnosti so zahteve in predpisi ravnanja z okoljem na celotnem območju EU. Tako se počasi uveljavlja zavestna dobra praksa ravnanja z okoljem (MKGP, Uradni list RS št. 98/11, 2007). Kršitve se ugotavljajo z nenapovedanimi kontrolami in se sankcionirajo z vračili plačil subvencij ali zmanjševanjem le-teh.

1.3 Obdavčitev dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti

V dohodek iz osnovne kmetijske dejavnosti in osnovne gozdarske dejavnosti štejejo po 70. členu Zdoh-2 (Uradni list RS št. 13/11, 2006) vsi potencialni tržni dohodki od pridelave na zemljiščih, panjih in drugi dohodki iz naslova ukrepov kmetijske politike in druga plačila (kmetijske subvencije).

Možni sta dve obliki obdavčitve: i) z davkom od dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti, ki se ugotovi na podlagi katastrskega dohodka, pavšalne ocene na panj in obdavčljivih plačil za ukrepe kmetijske politike ali ii) z ugotavljanjem davčne osnove od dohodka iz dejavnosti na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov ali na podlagi dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov, pod pogojem, da ima gospodarstvo

nosilca dejavnosti, ki je priglašen na davčnem uradu za obdobje petih let. Na koncu leta se obračuna dohodnina in se odda REK-obrazec davčnemu organu. REK-obrazec je obračun davčnega odtegljaja dohodka.

1.4 Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje kmetov

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS 96/12) ureja zavarovanje kmetov in članov kmečkega gospodarstva. Kmetje se lahko zavarujejo pod pogojem, da se ugotovi zdravstvena sposobnost za delo, da ne koristijo pokojnine, da se ne šolajo in da ob vložitvi prijave dohodek iz kmetijske dejavnosti na zavarovanca dosega minimalno 60 % povprečne letne plače na zaposlenega preračunano na mesec. Dohodkovni cenzus znaša 4.894,06 evrov (Uradni list RS, št. 11/3, 2006 str. 1684). Zavarovanje začne veljati z dnem izpolnitve vseh pogojev in se konča, če se ne izpolni eden izmed zahtevanih pogojev ali pa je zavarovanec začel prejemati pokojnino. V dohodek kmetije se štejejo dohodki iz osnovne kmetijske dejavnosti, dopolnilne dejavnosti ali druge kmetijske dejavnosti.

2 PREDSTAVITEV VZORČNE KMETIJE

Vzorčna kmetija je v okolici Pomurja. Ta pokrajina je znana po visoki kmetijski produktivnosti. Domače ime kmetije je Prlekija. Kmetujejo na ravninskem delu. Tla za obdelovanje s stroji niso zahtevna. Struktura tal je različna, kar pomeni, da so ponekod bolj mokra, ilovnata, ponekod bolj suha, peščena. Od same strukture tal so tudi odvisni pridelek in način obdelave, ponovitve obdelav, tehnike obdelave. Kmetujejo konvencionalno. Sama infrastruktura je nekoliko zastarela. Zaradi finančnega stanja kmetije kratkoročno ni predviden dokup mehanskih strojev za kmetijsko obdelavo.

Infrastruktura kmetije obsega kmečko hišo, gospodarski objekt za živino in senik. Zaradi same lege kmetije širitev gospodarskega objekta ni možna. Dobili so le odločbo o rekonstrukciji že obstoječega hleva.

Na področju živinoreje se ukvarjajo z govedorejo, perutninarstvom in prašičerejo. Redijo eno svinjo, ki ima do dve legli po od šest do deset prašičkov letno. Ves letni prirast bekonov prodajo končnim kupcem na domu. Svinja ima dobo koristnosti do štiri leta.

Redijo štiri krave molznice. Bilančno gledano so krave molznice opredeljene kot osnovna čreda. Doba koristnosti krave molznice je do deset let na posamezno kravo molznico. Samo govedo je mešane pasme, le ena je čista avtohtona cika. Vsaka krava ima letno eno tele. Nekatera teleta, predvsem samce, redijo dalje, nekatera pa prodajo po odstavitvi pri treh tednih starosti ali več. Za prodajo redijo samo dva bikca hkrati oziroma eno moško in eno žensko govedo. Bika prodajo pri starosti med enim in največ drugim letom, velikokrat za zakol. Glavni odkupovalci so zadruga. Te plačujejo govedo po neto teži z valuto devetdeset dni po zakolu ali odkupu.

Na kmetiji je jata nesnih kokoši, ki obsega trideset nesnic in štiri peteline. Jata se čez dan prosto giblje po gospodarstvu, čez noč pa je v kokošnjaku. Presežek jajc prodajajo. Kupci prihajajo tedensko. Tedensko prodajo okoli dvesto jajc. Jata nesnih kokoši je bilančno gledano osnovna čreda in se hrani več kot eno leto z dobo koristnosti do tri leta na nesno kokoš ali petelina.

Kmetija Prlekija zaposluje gospodarja, ki je nosilec kmetije in skrbi za celotno obratovanje in delovanje kmetije. Kmetija ima stalen mesečni dohodek od prodaje mleka krav molznic in kokošjih jajc. Kmetija prodaja mleko Pomurskim mlekarnam, ki mleko zbirajo dvakrat dnevno v bližnji zbiralnici mleka. Jajca prodajajo na domu. Občasno oglašuje na lokalnem radiu.

Sezonski prihodek ima kmetija od prodaje poljščin, govejih pitancev in od prodaje prašičev. Kmetija Prlekija letno prejme neposredna izplačila – subvencijo od države za določene namenska izplačila. Gospodar vsako leto vloži vlogo za zahtevek subvencije na lokalni Kmetijskosvetovalni službi.

Gospodar vodi evidenco prihodkov in odhodkov na način, ki ga predlaga Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Vsem kupcem izda račun za izdelek, storitev na podlagi vezane knjige računov. Za poročanje gotovinske prodaje je pooblastil računovodski servis. Ni davčni zavezanec in račune po 1. odstavku 94. člena Zakona o davku na dodano vrednost (ZDDV-1, Uradni list RS 13/11, 2011) izdaja brez davka na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV). Za prodajo ne predelanih izdelkov kmetije, kot so jajca, mleko kmetija po 143. členu ZDDV-1 ni zavezana izdajati računa končnemu kupcu, ki ni zavezanec.

Vzorčna kmetija Prlekija nima registrirane dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Po pravilniku registracije obratov prodaje živil živalskega ali rastlinskega izvora (Uradni list RS št. 79/2006) ni potrebno registrirati dopolnilne dejavnosti kmetijam, katere prodajajo primarne proizvodne živila v manjšem obsegu na kmetiji. V vzorčnem primeru prodaja mleka na dan do 30 litrov, prodaja jajc do 200 kosov dnevno, ipd.

Po kmetijski zakonodaji mora vsaka kmetija, ki presega 7.500,00 evrov katastrskega dohodka, voditi dvostavno knjigovodstvo. Kmetija tega praga ne presega in vodi enostavno knjigovodstvo, osnovno hlevsko knjigo, knjigo premikov živali ter evidence za prašičerejo, govedorejo in perutninarstvo.

Vzorčna kmetija Prlekija spada med manjše kmetije, zato gospodar vodi evidence prejetih in izdanih računov po enostavnem knjigovodstvu. Računalniški program si je pridobil iz lastnih denarnih sredstev. Na koncu leta pooblasti računovodski servis, da izdela in odda vse potrebna poročila in pavšalni obračun.

Slika 2 prikazuje izsek iz knjige prihodkov in odhodkov. Slika 3 prikazuje bilanco stanja kmetije na dan 31.12.2014. Slika prikazuje stanje kmetije za lažje razumevanje obsega kmetije. Kmetija nima finančnih obveznosti do bank. V zalogah ima hrano za živali in pridelke iz leta 2013.

Slika 2: Vzorec knjige prihodkov in odhodkov

Zap. št.	Številka listine	Partner	Znesek v evrih	Način plačila	Priliv/Odliv
1	25451	Komunala	13,65	Gotovina	O
2	264	Pošta	2,68	Gotovina	O
3	21	Kupec1	1,56	Gotovina	P
4	22	Kupec2	32,26	Gotovina	P
5	357	Veterina	233,96	TRR	O

Vir: Računovodski servis Klenar, Vzorec knjige prihodkov in odhodkov, 2014a.

Slika 3: Bilanca stanja kmetije na dan 31.12.2014

SREDSTVA	Tekoče leto evrov	Predhodno leto evrov
Stalna sredstva	788.676,00	788.122,00
Neopredeljena dolgoročna sredstva		
Patenti, licence		
Opredmetena osnovna sredstva		
Zemljišča	406.000,00	406.000,00
Zgradbe	316.000,00	317.000,00
Oprema	55.000,00	58.900,00
Osnovna čreda	6.116,00	4.202,00
Gibljava sredstva		
Zaloge	3.000,00	1.500,00
Denarna sredstva	2.560,00	520,00
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV		
Kapital	788.676,00	788.122,00
Obveznosti		
Dolgoročne obveznosti iz financiranja	0,00	
Kratkoročne obveznosti iz financiranja	0,00	

Vir : Računovodski servis Klenar, Bilanca stanja kmetije na dan 31.12.2014b.

3 ANALIZA KMETIJE PRLEKIJA

V tem poglavju ugotavljam finančno stabilnost in možnosti poslovanja na kmetiji. Delovanje kmetije analiziram po oddelkih dejavnosti na kmetiji. Poslovno uspešnost analiziram s pomočjo finančnih kazalcev, in sicer s predvidenim dobičkom za posamezno dejavnost. Kmetijo razdelim na stroškovna mesta in poskusim oceniti in razložiti njihovo vrednost. Stroškovno mesto je vsebinsko, prostorsko in funkcionalno zaokrožena celota, za katero ugotavljamo stroške (Kavčič S. et al, 2007). Stroškovna mesta v analizi poslovanja kmetije bodo posamezne dejavnosti po kulturah poljščin in dejavnosti za živino ter jajca. Kalkulacije so podprte z uradnimi kalkulacijami Kmetijskega inštituta. Tabela 1 prikazuje glavne kategorije v bilanci stanja. Vse obdelovalne površine (njive), osnovna čreda, stroji in poslopja so zajeti v dolgoročnih sredstvih v bilanci kmetije.

Tabela 1: Kategorije, ki nastopijo v bilanci stanja

Sredstva	Obveznosti do virov sredstev
<ul style="list-style-type: none">• Dolgoročna sredstva• Kratkoročna sredstva• Aktivne časovne razmejitve	<ul style="list-style-type: none">• Kapital• Dolg• Pasivne časovne razmejitve

Vir: Hočevar, M., Glažar T & Gostiša M., Praktični vodič po računovodstvu, 2006, str. 2.

Zaradi periodičnosti denarnega toka kmetije se mora gospodar na kmetiji osredotočiti na obvladovanje stroškov in izdatkov. Katere stroške upoštevati in kako z njimi ravnati? Sprva se moramo osredotočiti na stroške in jih pravilno razvrstiti in prilagoditi namenu njihovega proučevanja. V poslovnem procesu dobimo različne informacije, lahko upoštevamo samo dele stroškov ali pa vse stroške, ki sestavljajo lastno ceno. V kalkulacijo se lahko doda tudi programirani dobiček, na primer takrat, kadar analiziramo stroške, da na njihovi podlagi ocenimo dosežke vodje enote. V tem primeru upoštevamo le obvladljive in ne vseh stroškov, ki se nanašajo na enoto. Ko pa želimo ugotoviti stroške za vrednotenje zalog, upoštevamo le tiste, po katerih vrednotimo zaloge. Ko se odločamo, ali se nam bolj splača nabava ali lastna proizvodnja, upoštevamo le odločujoče stroške itn. Vse stroške upoštevamo takrat, kadar izračunavamo prodajno ceno. Prodajno ceno ugotovimo tako, da k stroškovni ceni prištejemo dobiček, ki ga obravnavamo enako kot stroške.

Podobna načela veljajo tudi za kmetijo. Kratkoročno mora pokrивati vse spremenljive (večinoma neposredne) stroške in dolgoročno planirati pribitek za oblikovanje dobička.

Zaradi narave proizvodov na kmetiji, ki so hitro pokvarljivi (npr. jajca), se je bolje odločati hitro in kratkoročno. Dolgoročno pa je smotno, da se gospodar na kmetiji odloča preudarno s planiranim dobičkom.

Predračunska in obračunska kalkulacija stroškov sta temeljno računovodsko poročilo za poslovne odločitve. Največji poudarek je na pravilnem razvrščanju stroškov. Spremljanje stroškov na kmetiji ima na končni stopnji namen ugotoviti, koliko stane ustvarjeni proizvod oziroma opravljena storitev in koliko prispeva k poslovanju kmetije.

Začnemo z natančno opredelitvijo stroškovnih nosilcev za proizvod ali storitev. Da lahko ustvarimo proizvod, moramo opraviti dejavnosti, ki kot končni nosilci stroškov prispevajo, da podjetje lahko nadomesti potrošene prvine poslovnega procesa. Med oblikovanjem proizvoda ali storitve stroške izvajamo na začasnem stroškovnem nosilcu. Postopno opazovanje in ocenjevanje stroškov je temeljna podlaga za pravilno kalkuliranje stroškovne cene proizvodov ali storitev. Kalkulacija stroškov je odvisna od cilja in namena, ki ga zasledujemo. Vodja, ki ugotavlja in izračunava stroške, mora dobro poznati metodiko izračunavanja in pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko uporabimo metodo za ugotovitev ali spremenljivih stroškov, ali proizvodjalne cene, ali polne lastne cene, ali neposrednih stroškov, ali mejnih ali dodatnih stroškov za posamezen proizvod (Kavčič et al., 2007).

Za kmetijo, ki vodi enostavno knjigovodstvo, so pomembni prihodki in odhodki kmetije. Kmetija izkazuje poslovni izid v obliki toka. Razlika med prihodki in odhodki pa narekuje dobiček ali izgubo.

3.1 Osnovne predpostavke za kalkulacijo

Kmetija opravlja poljedelsko funkcijo in živinorejsko funkcijo. Kmetija Prlekija obdeluje sedem hektarov njiv. Njive obdelujejo po navodilih svetovalne službe za kmetijstvo. Letno kolobarijo. Predpostavljam, da imajo obdelanih in posejanih en hektar pšenice, en hektar oljne ogrščice, en hektar koruze, en hektar ječmena in en hektarja ajde. Pod klasifikacijo poljščin dajejo tudi trajne travnike, katere potrebujejo izključno za krmo živali. Travniki kosijo tri- do štirikrat letno. Travniki je velik dva hektarja in daje izdatne košnje, tako da v celoti zadovoljijo potrebe po tej vrsti krme.

Gospodar kmetije se odloča po kmečkem načelu dobrega gospodarja kmetije. Vsa dela poizkuša opraviti sam, za nekaj del pa najame storitev oz. opravilo.

Kmetija stroške deli na posredne in neposredne stroške. Neposredni stroški so tisti, za katere točno vemo, kateri proizvod ali storitev jih povzroča in koliko. Posredni stroški so tisti, ki jih ne moremo točno pripisati stroškovnemu mestu – povzročitelju, in jih zato razporejamo na nosilce, s pomočjo ključev (Tekavčič & Peljhan, 2014).

Lastna cena proizvoda je seštevek vseh stroškov enote pridelka ali živine (Hočevar M, et al 2006), kalkulacija pa je računski postopek izračuna lastnih cen proizvodov pridelkov (Peljhan D et al., 2007).

Kalkulacije sem naredila po načelu enostavnega knjigovodstva, torej po prihodkih in odhodkih glede na čas vknjižbe, kakor je tudi predvideno za kmetije tolikšne velikosti. Stroške izračunavam tako, da skupne stroške delim s skupno količino. V našem primeru to pomeni skupne – celotne stroške obdelave njive, v smislu od setve do žetve, in požeto količino pridelka. Izračuni v tabelah si sledijo po časovnem nastanku, torej z nakupom semena, obdelavo tal, žetvijo in na koncu odkupom pridelkov.

Vsi izračuni v tabelah, ki sledijo, so pripravljene na osnovi lastnih izkušenj iz kmetovanja. Pomagala sem si tudi s kalkulacijami Kmetijskega inštituta za rastlinske proizvode in živali za leto 2013 in s cenikom strojnega krožka.

Vsi izračuni v tabelah, ki sledijo, so pripravljene na osnovi lastnih izkušenj iz kmetovanja. Pomagala sem si tudi s kalkulacijami Kmetijskega inštituta za rastlinske proizvode in živali za leto 2013 in s cenikom strojnega krožka.

3.2 Dejavnost po kulturah poljščin

Gospodar, ki kmetuje po navodilih lokalne svetovalne službe Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, obdela 7 hektarjev površin različnih poljščin. Proda jih na trgu prek zadrug, delno pa porabi doma. Odkupno ceno na trgu vsako leto uravnotežita Kmetijski inštitut Slovenije in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Na cene pri nas vplivajo svetovne zaloge in povpraševanje velikih koncernov. Znotraj panog vladajo drugačne cene, kot so predvidene tržne odkupne cene poljščin, kajti tu je še vedno ohranjeno načelo »kdor več ponudi, pelje žival/pridelek s kmetije«.

3.2.1 Ajda

Ajda se lahko seje kot glavni pridelek ali pa kot stranski strniščni posevek. V obravnavanem primeru se ajda seje kot strniščni pridelek. V enem obdobju žetve je bil na hektarju obdelovalne površine požet ječmen in se je ajda sejala v strnišče. Žetev ajde pričakuje sredi oktobra. Ajdo namerava prodati v lokalni mlin. Ajda ima še dodaten potencial, zaradi možnosti trženja lokalne pridelane ajde lokalnim gostinskim ponudnikom, če je dosežena vsaj 88 % čistost žetve pridelka.

Tabela 2: Načrtovani prihodki za ajdo

Predviden letni pridelek/odkupna cena/prihodek od prodaje	Znesek v evrih
Predviden letni pridelek v kg	1.500,00
Predvidena odkupna cena v EUR/tono	410,00
Načrtovan prihodek od prodaje v EUR ¹	615,00

¹ Prihodek ajde = količina letnega pridelka v kg*odkupna cena za kg.

Tabela 3: Načrtovani stroški pri pridelavi ajde

Načrtovani stroški – odhodki	Cena: evro/h/storitev
Nakup semena	161,00
Setev semena	45,00
Gnojenje	21,00
Kombajniranje	110,00
Sušenje	36,20
Domače delo	248,00
Stroški skupaj²	621,20
Dobiček/izguba brez neposrednega plačila	-6,20
Subvencija	332,00
Dobiček	325,80

Ob upoštevanju kalkulacij Kmetijskega inštituta Slovenije sem na primeru domačega kmetovanja upoštevala tudi lastne izračune. Posredne stroške stroja in podobne posredne stroške sem že upoštevala pri posamezni postavki.

Iz tabel 2 in 3 je razvidno, da si gospodar kmetije nikakor ne more obetati dobička, če bi dano poljščino prideloval brez pomoči države. Vsako leto zato kmetovalec od države prejme neposredno plačilo v višini 332,00 evrov na posevek, konec leta pa še povrnitev trošarin za porabljene energente – npr. nafto za traktor. Vlogo za povračilo naftnih derivatov vloži na posebnem obrazcu na carinskem uradu. Predvideno povračilo povprečno znaša 70,00 evrov/hektar obdelovalne površine.

Ker gledam na pridelke in prihodke na kmetiji sezonsko, trošarina pa se uveljavlja v začetku leta za preteklo leto, bomo povračilo trošarine zanemarili in upoštevali neposredno plačilo – subvencijo države. Tako si gospodar obeta letni dobiček v višini 325,80 evrov za pridelek ajde.

3.2.2 Pšenica

Pšenica je poljščina, ki kotira tudi na svetovni borzi. Pri pšenici imamo stranski proizvod slamo, ki jo gospodar kmetije balira in uporabi za steljo živali v zimskih mesecih. Lahko jo tudi proda in si s tem obeta dodatni prihodek: 25-kilogramske kockaste bale slame se prodajajo po ceni 1,00 evro na kocko. Ta prihodek zanemarim, ker gre slama za lastne potrebe, baliranje pa predstavlja strošek. Načrtovani prihodki za pšenico so prikazani v tabeli 4.

² Seštevek vseh aktivnosti, povezanih z dejavnostjo.

Tabela 4: Načrtovani prihodki za pšenico

Predviden letni pridelek/odkupna cena/prihodek od prodaje	Znesek v evrih
Predviden letni pridelek v kg	5.300,00
Predvidena odkupna cena v EUR/tono	197,00
Načrtovan prihodek od prodaje v EUR	1.044,10

Pšenica je ozimna poljščina. Žetev je sredi julija. Del stroškov izvira iz prejšnjega koledarskega leta, ampak ker gospodar kmetuje intervalno, sezonsko na vsako poljščino združimo lanske in letošnje stroške (oranje, setev, gnojenje). Gospodar del pridelka obdrži na kmetiji za hrano živalim, na primer kokošim. Vendar v manjših količinah zaradi slabih pogojev skladiščenja pšenice.

Tabela 5: Načrtovani stroški pri pridelavi pšenice

Načrtovani stroški – odhodki	Cena: evro/h/storitev
Nakup semena	171,00
Setev	35,00
Gnojenje	282,70
Kombiniranje	110,00
Fitofarmaceutvska sredstva	92,00
Oranje	90,00
Predsetvenik	40,00
Analiza žita	29,00
Sušenje žita	66,00
Stroški skupaj³	1.006,00
+ stroški za baliranje stranskega proizvoda (slama) v vrednosti 100 EUR	
Dobiček/izguba brez neposrednega plačila	38,10
Subvencija	332,00
Dobiček	370,10

Iz tabele 5 je razvidno, da bi se brez državne subvencije in priporočil svetovalne službe, večina kmetovalcev odločila proti setvi pšenice.

3.2.3 Ječmen

Ječmen je ozimni pridelek. Žetev ječmena je dober mesec pred pšenico, ob predpostavki stabilnih vremenskih pogojev. Zanimivo je, da slamo ječmena kmetje ne balirajo za steljo živali, ampak jo uporabijo za humusno gnojilo. V tabeli 6 vidimo načrtovane prihodke za ječmen.

³ Seštevek vseh aktivnosti, povezanih z dejavnostjo

Tabela 6: Načrtovani prihodki za ječmen

Predviden letni pridelek/odkupna cena/prihodek od prodaje	Znesek v evrih
Predviden letni pridelek v kg	4.900,00
Predvidena odkupna cena v EUR/tono	179,60
Načrtovan prihodek od prodaje v EUR ⁴	880,40

Del stroškov obdelave in setve je enak kot pri pšenici v jesenskem delu lanskega leta.

Tabela 7: Načrtovani stroški pri pridelavi ječmena

Načrtovani stroški – odhodki	Cena: evro/h/storitev
Nakup semena	134,00
Setev	35,00
Gnojenje	130,00
Kombiniranje + mulčanje	120,00
Fitofarmacevtska sredstva	90,00
Oranje	90,00
Predsetvenik	30,00
Analiza žita	29,00
Sušenje žita	63,00
Neposredni stroški skupaj⁵	721,00
Dobiček/izguba	159,04
Subvencija	332,00
Dobiček	491,04

Iz tabele 7 je razvidno, da bi iz naslova pridelovanja ječmena letni dobiček znašal 159 evrov, skupaj s subvencijo pa 491 evrov.

3.2.4 Koruza

Koruza je poljščina, ki se seje v maju in žanje v pozni jeseni, tako se vsa opravila opravijo v istem koledarskem letu. V kalkulaciji zajemamo koruzo kot zrnje. Kalkulacija koruze, kot silažni izdelek, ki se na trgu lahko bolje proda, kajti po njej poleg rejcev povprašujejo še lastniki bio plinarn (osnovna energetska masa je prav koruza) bi bila drugačna. Koruza je večstranski posevek. Tabela 8 prikazuje načrtovane prihodke za koruzo.

⁴ Prihodek ječmena = količina požetega ječmena*odkupna cena za kg.

⁵ Seštevek vseh aktivnosti, povezanih z dejavnostjo.

Tabela 8: Načrtovani prihodki za koruzo

Predviden letni pridelek/odkupna cena/prihodek od prodaje	Znesek v evrih
Predviden letni pridelek v kg	7.900,00
Predvidena odkupna cena v EUR/tono	199,80
Načrtovan prihodek od prodaje v EUR ⁶	1.578,42

Tabela 9: Načrtovani stroški pri pridelavi koruze

Načrtovani stroški – odhodki	Cena: evro/h/storitev
Nakup semena	157,30
Oranje	90,00
Predsetvenik	30,00
Setev	35,00
Kombajniranje	124,00
Fitofarmaceutvska sredstva	56,00
Gnojenje (mineralna gnojila + delo)	272,00
Sušenje	384,90
Stroški skupaj⁷	1.149,20
Dobiček/izguba	429,00
Subvencija	332,00
Dobiček	761,22

Iz tabele 9 vidimo, da bi iz naslova pridelovanja koruze kmetija ustvarila letni dobiček v višini 429,00 evrov, skupaj s subvencijo pa 761,00 evrov.

3.2.5 Oljna ogrščica

Gospodar kmetije se mora za odkup oljne ogrščice dogovoriti, enako kot pri prejšnjih poljščinah, z zadrugo, da ima zagotovljen odkup pridelka. Tabela 10 prikazuje načrtovane prihodke za oljno ogrščico.

Tabela 10: Načrtovani prihodki za oljno ogrščico

Predviden letni pridelek/odkupna cena/prihodek od prodaje	Znesek v evrih
Predviden letni pridelek v kg	3.500,00
Predvidena odkupna cena v EUR/tono	132,00
Načrtovan prihodek od prodaje v EUR ⁸	761,22

⁶ Prihodek koruze = požeta količina koruze v kg*odkupna cena za kg

⁷ Seštevek vseh aktivnosti, povezanih z dejavnostjo

⁸ Prihodek oljne ogrščice = požeta količina v kg* odkupna cena za kg

Tabela 11: Načrtovani stroški pri pridelavi oljne ogrščice

Načrtovani stroški – odhodki	Cena: evro/h/storitev
Nakup semena	66,00
Domače delo	107,90
Predsetvenik	30,00
Setev	35,00
Kombajniranje	132,00
Fitofarmaceutvska sredstva	312,00
Gnojenje (mineralna gnojila + delo)	82,20
Sušenje	86,30
Stroški skupaj⁹	851,40
Dobiček/izguba	-90,180
Subvencija	332,00
Dobiček	241,82

Oljna ogrščica je zelo iskana, kajti uporablja se ne le za olja, temveč tudi pri proizvodnji bio nafte. Svetovalna služba jo pogosto priporoča za kolobar. Taka njiva se lahko uporabi v eni časovni periodi dvakrat, tako se lahko tudi dvakrat uveljavi subvencija na posevek. Kot pomemben dejavnik moramo upoštevati vremenske razmere. Iz tabele 11 vidimo, da bi iz naslova pridelovanja oljne ogrščice kmetija ustvarila letno izgubo v višini 90,00 evrov, skupaj s subvencijo pa dobiček v višini 242,00 evrov.

3.2.6 Travnik

Za potrebe prehrane živine letno pokosijo dva hektarja trajnih travnikov. Za travnik prejmejo od države 108,70 evra neposrednih plačil na hektar. Stroški so povezani s košnjo in baliranjem sena, silaže. Pri prvi košnji trave naredijo okrogle senene bale, povprečno 31 bal na košnjo. Baliranje plačajo 7,00 evrov/kos, kar znaša 217,00 evrov neposrednih stroškov baliranja. Ob tem moramo upoštevati lastno delo obračanja in košnje trave, kar znaša 228,32 evra. V domačem delu so upoštevani naftni derivati in stroški neposrednega dela, po standardizirani urni postavki. Stroški prve košnje oz. spravila sena znašajo 445,32 evrov, od tega odštejemo neposredna plačila države, tako ostane 227,92 evrov nepokritih stroškov. Kosijo še drugo in tretjo košnjo trave, s katero naredijo silažne okrogle zavite bale. Košnja in obdelava travnika znaša 114,16 evra. Pridelajo 16 okroglih silažnih bal za krmo živali, od tega so stroški baliranja 240,00 evrov neposrednih stroškov baliranja. Skupno znesejo stroški druge in tretje košnje oz. spravila sena 354,16 evra.

3.3 Dejavnost za živino in jajca

Vsak mesec prejme kmetija tekoči priliv od prodaje jajc in mleka. Jajca prodajajo tedensko do skupne količine 200 enot jajc na teden. Jajca prodajajo po 1,50 eura za karton z desetimi jajci. Kartonsko embalažo prinesejo stranke s seboj ali jo pustijo vnaprej na kmetiji.

⁹ Seštevek vseh aktivnosti, povezanih z dejavnostjo.

Ker kmetija Prlekija velja za staro pristno prleško kmetijo, jo kupci poiščejo sami. Oglašuje se tako rekoč ustno, nekaj malega prek lokalnega radia. Nekatere stranke kupujejo tudi sveže mleko, ki ga ob predhodnem dogovoru pomolzejo in pretočijo v strankino steklenico. Sveže mleko prodajajo po 1,00 evro/liter.

Mleko prodaja Pomurskim mlekarnam. Vsak dan ga odpelje gospodar dvakrat dnevno v skupno vaško zbirališče mleka. Plačilo po laboratorijski oceni dobi konec meseca za pretekli mesec. Bolj je skrben gospodar, manj odbitka pri mleku ima, in s tem višjo neto ceno odkupa mleka v mlekarni.

Kmetija prodaja tudi svoje rejene živali. Prodaja teh živali je periodična, vezana na časovni interval reprodukcije živali in čas pitanja živali.

3.3.1 Mlado pitano govedo

Pri dejavnosti govedoreje ločimo več kategorij živali. Izračun v nadaljevanju je prikazan za kategorijo mlado pitano govedo (tabela 12).

Tabela 12: Stroškovno mesto: Mlado pitano govedo

Mlado pitano govedo	Cena/strošek v evrih/glavo	Prodaja pri 120 kg	Prodaja pri 500 kg
Povprečna nabavna cena (telička)	320,74		
Stroški pitanja		0,00	634,25 (pašno) ali 891,00 (intenzivno)
Storitve veterinarja		39,00	39,00
Odkupna cena/kg		1,50	1,60
Prihodek od prodaje		180,00	800,00
Načrtovan dobiček/izguba		141,00	126,75 (pašno) ali -130,00 (intenzivno)

Prihodek je izračunan po naslednji formuli (1):

$$\text{Prihodek} = PC \text{ odkupna} * \text{živa teža živali (pitanci od 120 do 500kg)} \quad \dots (1)$$

Pri kategoriji mladega pitanega goveda strošek nakupa teleta lahko zanemarimo. Naravno je, da so teleta stranski produkt v mlečni pridelavi. Tako lahko vračunamo le stroške veterinarja pri osemenitvi. Povprečna cena za bikovo seme je enaka na vseh postajah, le delo in kilometrina veterinarja se razlikujeta med posameznimi primeri. Povprečna cena storitve veterinarja je okrog 39,00 evrov. Za telička, ki je stranski produkt pri prireji mleka si kmet lahko obeta prihodek v višini 141eura/mlado pitano govedo prodano pri teži 120kg.

Dalj časa ko pitamo, več stroškov dela in krme imamo. Lega in način kmetovanja vplivata na prihodek pitalca ob prodaji. Ob intenzivni pitalju pri prodaji 500 kg žive teže imamo 891,00 evrov stroškov. Pri pretežno ekološko-pašnem pitalju mlade govede pa 634,25 evra. Tako si lahko obetamo pri ekološko pašnem pitalju prihodek v višini 126,75 evra po pitalcu in izgubo pri intenzivnem pitalju v višini -130,00 evra po pitalcu.

Vsakršen promet z govede se vpiše v Hlevski knjigi in na lokalni veterinarski postaji. Kmetovalcem ostaneta dve možnosti: opustitev govedoreje ali specializacija. V primeru Kmetije Prlekija prinaša prodaja mladih govejih pitalcev dodaten prihodek.

3.3.2 Krava molznica

Tabela 13 prikazuje načrtovano poslovanje pri dejavnosti krave molznice. Predpostavljam, da je skupni obseg te dejavnosti 4.500 litrov mleka letno na molznico.

Tabela 13: Stroškovno mesto: pridelava mleka

Krava molznica	Cena/strošek v evrih/glavo	Prodaja mlekarni (4500 litrov/leto)	Prodaja končnim kupcem (4500 litrov/leto)
Povprečna nabavna cena mlekarnice	1.473,99		
Stroški krme	1.022,23		
Domače delo	1.276,00		
Odkupna cena EUR/l		0,361	1,00
Prihodek od prodaje mleka		1.624,50	4.500,00
Dobiček/izguba		-673,73	2.201,77
Subvencija		254,19	254,19
Dobiček/izguba		-419,54	2.455,96

Prihodek je izračunan po naslednji formuli (2):

$$\text{Prihodek} = (\text{mleko } l * \text{NC mleka}) - \text{odbitek beljakovine; primesi} \dots (2)$$

Tabela 13 prikazuje letne prihodke in letno izgubo na področju pridelave mleka. Kmetija ima 4 krave molznice, katere dnevno povprečno dajejo 20 litrov mleka po kravi. Mleko od treh krav prodajajo v mlekarno. Mleko ene krave pa končnim lokalnim kupcem na kmetiji. Osnovna čreda krav molznic je na kmetiji že prisotna. Iz tega naslova lahko strošek nabave zanemarimo in letno obračunamo strošek amortizacije črede.

Letni izračun ob predpostavki prodaje 4500 litrov mleka v mlekarno kaže, da si kmetija lahko ob upoštevanju letne subvencije obeta izgubo v višini 419,54 evra po kravi molznici.

Cena odkupa mleka se oblikuje s podpisom pogodbe za odkup mleka. Cena niha odvisno od analize mleka in kakovosti ter od odkupovalca (to je lahko lokalna zadruga ali mlekarna). V kolikor se pojavi večje povpraševanje prodaje mleka na domu, se sorazmerno povpraševanju razporedijo dnevne količine pomolzenega mleka.

Priložnostna prodaja mleka na domu predhodno najavljenim strankam po 1,00 evro/liter prinaša večji prihodek kmetiji. Ob predpostavki, da krava molznica na dan proizvede 20 litrov mleka, katerega gospodar kmetije proda po 1,00 evra/liter, si lahko gospodar obeta povprečni zaslužek 2455,96 evra/letno. Omeniti moram, da prodaja na domu niha ne glede na proizvodnjo mleka. Če se mleko na domu dnevno ne proda ga gospodar uporabi za hrano mladim prašičem.

3.3.3 Prašičereja

V tabeli 14 prikazujem načrtovano poslovanje pri prašičereji.

Tabela 14: Stroškovno mesto: prašičereja

Prašičereja	Cena/strošek v evrih/glavo	Prodaja pri 25 kg	Prodaja pri 100 kg
Nakup pitanca	23,00		
Stroški krme	121,00		
Veterinarske storitve	13,04		
Prodajna cena EUR/kg	1,23		
Prihodek od prodaje		30,75	123,00
Dobiček/ izguba		17,71	-11,04

Minimalna doba krmljenja prašiča je tri mesece, v tem obdobju pa stroški presežejo tržno odkupno vrednost živali. Nakup odojka lahko zanemarimo. Upoštevamo cene storitve veterinarja, saj ima kmetija plemensko svinjo že v lasti. Stroške krmljenja prašiča do 25 kg lahko zanemarimo, saj prašički jedo pri svinji materi. Trg odkupa tega mesa je zelo tog in za pridelovalca nezanimiv. Kmetijska politika prašičereje v Sloveniji sledi specializaciji v panogi z dodajanjem blagovnih znamk.

Primer blagovne znamke je Prleška tünka, ki jo lahko ponujajo le certificirani predelovalci, ki so tudi prašičerejci. To so Panvita MIR, Kmetija Sever in Kmetija Vargazon. Najbolj smotrna je za gospodarja prodaja odojkov od matere svinje. Zaradi neprivlačnosti panoge, katera strmi v specializacijo in masovno produkcijo, svetujem počasno ukinitvev prašičereje.

3.3.4 Prodaja jajc

Jata kokoši nesnic se obnavlja letno z minimalnim mešanjem nakupljenih nesnic. Prisotna je na kmetiji enako kot govedo. Tako strošek nakupa nesnice lahko zanemarimo, kajti vsako leto se jata sproti pomlajuje, ker se par kokoši nasede samodejno in izvali piščančke, ki so čez leto dni integrirani v gnezdilno jato. Gospodar skrbi za zdravje jate z različnimi dodatki v krmilo in veterinarskimi pregledi jat. Osnovno hrano – žito pridelal sam, ostalo dokupi. Upoštevan je le začetni vložek v nakup jate. Jajca so hitro pokvarljiva, enako kot mleko, zato stroškov zaloge ne izračunavam, saj gospodar kmetije stremi k vsakodnevni sprotni prodaji pridelkov.

Odkupna cena jajc se oblikuje tržno in je povsem odvisna od časa odkupa potrošnikov. Tabela 15 prikazuje načrtovane rezultate za dejavnost prodaje jajc.

Tabela 15: Stroškovno mesto: jajca

Jajca	Cena/strošek v evrih
Nakupna cena kokoši (povprečna cena/kos)	4,50
Krma	13,25
Domače delo	1,59
Stroški skupaj	19,34
Prodajna cena/kos	0,105
Prodajna cena 10 jajc/karton	1,80
Prihodek od prodaje vseh 200 jajc	
Predviden prihodek pri ceni 1,50 EUR	30,00
Predviden prihodek pri ceni 1,80 EUR	36,00
Predviden dobiček: 1. primer	10,66
2. primer	16,66

Jajca zahtevajo doslednost pri pobiranju, pakiranju in hrambi (potrebna je stalna temperatura). Kupci prihajajo dokaj redno. Če se jajca ne prodajo, se porabijo doma. Nekaj jih porabijo za krmo živine. Reja živine je pod stalno kontrolo, saj gospodar uveljavlja subvencijo. Za kokoši mora voditi hlevsko knjigo in redne veterinarske preglede jate, enako velja za govedo in prašiče. Hlevska knjiga je stalno kontrolirana. Ker je lažje in ceneje, da ima pogodbo z lokalno veterinarsko službo, se upošteva stalen mesečni strošek veterinarske povprečnine 25,00 evrov/mesec. Te pogodbe še nima sklenjene, ker še potekajo dogovarjanja. Tako perutnina, prašičereja in govedoreja imajo lahko tržna nihanja zaradi izrednih dogodkov, kot sta bila pojava norih krav in ptičja gripa. V takih obdobjih se kupci raje odločajo za drugo blago in iščejo substitute dobrin.

SKLEP

V uvodu sem predstavila namen in cilj zaključne naloge. Kmetija deluje v območju omejenih možnosti delovanja. To pomeni, da ni ponujenih možnosti za širitev obdelovalne zemlje: ali so njive močno precenjene ali pa so transportni stroški selitve gospodarskih strojev previsoki in delo na oddaljenih njivah ni rentabilno.

Osnovno načelo »doseganje nizkih stroškov« je temeljno pravilo obstoja kmetije, kajti gospodar mora poslovati rentabilno in konkurenca ga usmerja, da stremi k strategiji nizkih stroškov. Za določene dejavnosti se gospodar o končni ceni pogaja. Kmetija ima visoke stroške skladiščenja. Krmo skladišči oz. jo postopamo porablja v obdobju enega leta. Stroški skladiščenja so povezani predvsem z zagotavljanjem ustreznih razmer v skladišču: uskladiščeno žito na primer ne sme biti na vlagi in ne sme biti izpostavljeno prekomernim temperaturnim nihanjem. Tu nastajajo zelo visoki stroški električne energije.

Ena rešitev bi bila postavitve sončne elektrarne, te investicije pa si v trenutnem položaju še ne morejo privoščiti. Stroški skladiščenja krme in sena so v primerjavi z žitom majhni.

Pri proizvodih kmetije je pomembna pozicija diferenciacije pri končnih potrošnikih. Jajca prosto živečih kokoši morajo v očeh potrošnika izstopati, da je ta pripravljen plačati več kot pa v supermarketih. Enako velja za odkup mleka. Tu je konkurenca zelo močna.

Pri prodaji pridelkov in živali je gospodar omejen. Na tem trgu so prisotni veliki konkurenti. Prednost kmetije je njena fleksibilnost prodaje teh produktov, saj stroški pitanja nekaj živali niso tako veliki, kot jih imajo veliki ponudniki, ki morajo živali držati v hlevu. Problem kmetije je pri žetvi. Tu je gospodar prisiljen zaradi večanja transportnih stroškov prodajati lokalno – lokalnim zadrugam.

Če povzamem: kmetija v trenutnem obsega zagotavlja osnovno preživetje same sebe in s tem tudi gospodarja kmetije. Kmetovanje je način življenja in dobrodošla oblika samozaposlitve, seveda če so podane možnosti.

Kmetija naj sledi svoji zastavljeni poti in se usmeri v pridelovanje po smernicah eko-bio standarda. S blagovno znamko eko/bio se bo obstoj kmetije podaljšal, saj so te dobrine iskane in cenjene. Priporočilo za nadaljnje delo bi bila uveljavitev postopkov Eko standarda in počasna specializacija v eno panogo.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija za Republike Slovenije za Javnopravne evidence in storitve. (2017). *Letno poročilo – Premoženske bilance*. Najdeno 13. marca 2017 na spletnem naslovu https://www.ajpes.si/Letna_porocila/Predlozitev/Pravne_osebe_javnega_prava/Premozenske_bilance.
2. Biotehniška šola Rakičan. (2015). *Gradivo za varno delo z traktorjem* (interno gradivo). Murska Sobota : Biotehnična šola Rakičan.
3. Cankar, S., & Hrovatin, N. (2002). *Temelji ekonomije*. Ljubljana: Visoka upravna šola.
4. Evropska komisija za kmetijstvo. *Za razvoj podeželja*. Najdeno 15. oktobra 2015 na spletnem naslovu <http://www.zarazvojpodezelja.si/razpisi.php>.
5. Hočevar M., & Glažar Tomaž, (2006). *Praktični vodnik po računovodstvu*, Ljubljana: Dashöfer Verlag.
6. Hočevar M., Iglčar, S., & Zaman Groff, M. (2004). *Osnove računovodstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. Kavčič, S., Vidic, D., & Klobučar Mirovič, N. (2007). *Poslovodno računovodstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
8. Kmetijski inštitut Republike Slovenije (2015a). *Neposredna plačila*. Najdeno 14. oktobra 2015 na spletnem naslovu http://www.kis.si/datoteke/file/kis/SLO/EKON/Splosna_izhodisca_in_specifisna_pojasnila_internet_januar2012.pdf.
9. Kmetijski inštitut Slovenije. (2015b). *Modelne kalkulacije*. Najdeno 14. oktobra 2015 na spletnem naslovu <http://www.kis.si/pls/kis/!kis.web?m=177&j=SI#nav>.
10. Kmetijski inštitut. (2008-2017). *Ocena stanja leta 2008*. Najdeno 1. oktobra 2015 na spletnem naslovu <http://www.kis.si/>.
11. Kosi, U., Marc, M., & Peljhan, D. (2007). *Uvod v poslovanje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2005). *Primerjalna študija Evropskega kmeta z gospodarstvom*. Najdeno 2015 na spletnem naslovu http://www.zarazvojpodezelja.si/publikacije/publikacije_docs/01_OSKP.pdf.
13. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2017). *Agencija za razvoj podeželja Republike Slovenije*. Najdeno 13. marca 2017 na spletnem naslovu <http://www.arsktrp.gov.si/>.
14. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2017). *Javni razpisi*. Najdeno 15. marca 2017 na spletnem naslovu http://www.mkgp.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi.
15. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2013). *Program za razvoj podeželja 2014-2020*. Najdeno 18. oktobra 2015 na spletnem naslovu http://www.programpodezelja.si/images/phocadownload/PRP/prp_koncno09072013.pdf.
16. Poje, T., Jejčič, V., & Cunder, T. (2006). *Tehnično stanje traktorjev na slovenskih kmetijah*. *Acta agriculturae Slovenica*, 87 (2), 343-354.
17. Pučko, D. (2008). *Strateški management 1*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
18. Računovodski servis Klenar Dragotin s.p. (2014a). *Bilanca stanja kmetije na dan 31.12.2014*.

19. Računovodski servis Klenar Dragotin s.p. (2014b). *Vzorec knjige prihodkov in odhodkov*.
20. Slovenski inštitut za revizijo. *Slovenski računovodski standardi*. Najdeno 16. marca 2017 na spletnem naslovu <http://www.si-revizija.si/standardi/slovenski-racunovodski-standardi-2016>.
21. Statistični urad Republike Slovenije. *Popis kmetijstva 2010, Slovenija, 2010 – končni podatki*. Najdeno 29. septembra 2015 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4594.
22. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Popis kmetijstva 2010 - Vsaka kmetija šteje*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
23. Statistični urad Republike Slovenije. *Cene v Sloveniji*. Najdeno na naslovu <http://www.stat.si/doc/pub/CeneVSloveniji.pdf>.
24. *Urad Republike Slovenije za Makro ekonomske trge*. Najdeno 22. marca 2017 na spletnem naslovu <http://www.umar.gov.si/>.
25. Zakon o davku na dodano vrednost. *Pravilnik izdaje računov*. *Uradni list RS* št. 141/2006 z dne 30. 12. 2006: 143. člen ZDDV-1_PIZDDV. Najdeno 22. aprila 2017 na spletnem naslovu <https://zakonodaja.com/pravilnik/zddv-1-pizddv/143-clen-izjeme-od-obveznosti-izdajanja-racunov>.
26. Zakon o kmetijskih zemljiščih – uradno prečiščeno besedilo – ZKZ-UPB1. (2003). *Uradni list RS* št. 55/03 z dne 9. 6. 2003.
27. Zakon o kmetijstvu – Zkme. (2000). *Uradni list RS* št. 54/00 z dne 16. 6. 2000.